

Pilotní ověřování jednotného zadání v oborech vzdělání kategorie E

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

**Pilotní ověřování jednotného zadání
v oborech vzdělání kategorie E
školní rok 2010 - 2011**

Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení
pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

Praha, říjen 2011

Zpráva byla připravena v rámci národního projektu Nová závěrečná zkouška. Národní projekt Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, jehož řešitelem je Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, je spolufinancován z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky.

Obsah

Úvod	10
1. Charakteristika žáků v oborech vzdělání kategorie E	12
2. Úprava jednotného zadání pro obory vzdělání kategorie E	14
Uplatnitelnost jednotného zadání v oborech vzdělání kategorie E	14
Posouzení využitelnosti rámcové struktury jednotného zadání oborů vzdělání kategorie H pro obory vzdělání kategorie E	16
3. Zabezpečení tvorby jednotného zadání oborů vzdělání kategorie E	23
Přehled oborů vzdělání kategorie E pro tvorbu jednotného zadání ve školním roce 2010 - 2011	23
Metodická podpora tvorby jednotného zadání	24
4. Využití jednotného zadání pro obory vzdělání kategorie E ve školách	25
Monitorování jednotného zadání ve školách a realizace dotazníkového šetření	25
Stanoviska odborníků z praxe	27
Výsledky pilotního ověřování JZZZ.....	28
5. Zohlednění zkušeností pro další tvorbu jednotného zadání v oborech vzdělání kategorie E	30
Příloha č. 1 Obecný přehled ze světa práce pro obory vzdělání kategorie E - školní rok 2010 – 2011.....	32
Příloha č. 2 Seznam JZZZ oborů vzdělání kategorie E, navštívených škol a zkoušek, které probíhaly v termínu monitoringu.....	34
Příloha č. 3 Návrh návratnosti dotazníků k JZZZ pro obory vzdělání kategorie E – školní rok 2010 - 2011.....	36

Úvod

Reforma závěrečné zkoušky pro obory středního vzdělání s výučním listem¹ je již od školního roku 2003 – 2004 spojena s tvorbou a ověřováním jednotného zadání pro obor vzdělání. Jednotné zadání závěrečné zkoušky (JZZZ), plní funkci určitého standardu platného pro výsledky vzdělávání dosažené v příslušném oboru. Jeho využívání u závěrečné zkoušky by mělo přispět ke zvýšení srovnatelnosti a zkvalitnění přípravy žáků učebních oborů.

Tvorba a každoroční ověřování jednotného zadání závěrečných zkoušek byla až do školního roku 2009 - 2010 zaměřena na obory středního vzdělání kategorie H.² V letech 2005 – 2008 se realizovala v systémovém projektu ESF Kvalita I (2005 - 2008) a v současnosti pokračuje v rámci IPn Nová závěrečná zkouška (2009 - 2012).

Dosavadní výsledky obou uvedených projektů naznačují, že princip jednotného zadání při sestavování obsahu závěrečných zkoušek v učebních oborech kategorie H bude pro školskou praxi přínosný.

V průběhu uplynulého období velmi výrazně vzrostl zájem odborných škol o to, aby mohly realizovat závěrečné zkoušky podle jednotného zadání, a stále více škol na tvorbě obsahu jednotného zadání participuje. Jednotná zadání připravovaná pro obory vzdělání kategorie H již pokrývají téměř celou stávající soustavu těchto oborů.³

Ve školním roce 2010 - 2011 se ovšem příprava jednotného zadání poprvé soustředila rovněž na obory středního vzdělání s výučním listem kategorie E.

Tyto obory vzdělání jsou charakteristické tím, že oproti klasickým učebním oborům kategorie H, které jsou koncipovány tak, aby absolventi po získání výučního listu byli schopni pokračovat v dalším vzdělávání, poskytují vyučení s nižšími nároky v oblasti všeobecného a teoretického odborného vzdělání. Důraz je zde kladen zejména na praktickou část odborné přípravy

¹ dále je v textu používán termín „obor vzdělání“, případně rovněž běžně užívaný termín „učební obor“.

² viz Nařízení vlády č. 211/2010 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a odborném vzdělávání.

³ např. pro školní rok 2009/2010 bylo vytvořeno celkem 98 jednotných zadání uplatnitelných ve 116 oborech středního vzdělání s výučním listem kategorie H stávající soustavy oborů vzdělání. Nad tvorbou jednotných zadání pracovalo celkem 50 editorů (z toho 26 pracovníků ze škol, 24 pracovníků NÚV/NÚOV) a 450 autorů. Vytvořená jednotná zadání posuzovalo 74 odborníků z praxe vybraných Hospodářskou komorou ČR. Podařilo se vyvinout informační systém NZZ a poprvé plošně poskytnout školám možnost využívat jednotné zadání. Více než 80% odborných škol se rozhodlo, že jednotné zadání využije alespoň v jednom z učebních oborů, které vyučují.

s předpokladem, že absolventi budou zpravidla připraveni pro výkon rutinních pracovních činností či operací převážně manuálního charakteru. Získají sice výuční list, avšak po absolvování oboru je poměrně značně problematické pokračovat v dalším studiu směřujícím ke složení maturitní zkoušky. Doba přípravy je obvykle tři roky, u některých oborů dva roky. Obory vzdělání kategorie E, které mají za lomítkem v kódu uvedenou nulu (E/0) poskytují vzdělávání v programech určených především pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, např. se zdravotním postižením. Označení oboru číslicí 5 za lomítkem (E/5) pak signifikuje vzdělávání ve dvouletých učebních oborech určených k přípravě pro méně náročná dělnická příp. řemeslná povolání.

Vzhledem k odlišnému charakteru oborů vzdělání kategorie E od tzv. běžných učebních oborů kategorie H spočívalo pilotní ověřování tvorby a realizace jednotného zadání v těchto oborech v následujících krocích:

1. Sestavení přehledu o žácích vzdělávaných v oborech vzdělání kategorie E včetně frekvence žáků s různými typy speciálních vzdělávacích potřeb.
2. Úprava jednotného zadání pro obory vzdělání kategorie E na základě odborných konzultací s vyučujícími těchto oborů k:
 - a. možnosti uplatnit při tvorbě ZZ pro tyto obory princip jednotného zadání;
 - b. možnosti upravit rámcovou strukturu jednotného zadání oborů vzdělání kategorie H tak, aby bylo jednotné zadání použitelné pro závěrečné zkoušky v oborech vzdělání kategorie E.
3. Zabezpečení tvorby jednotného zadání oborů vzdělání kategorie E ve školním roce 2010 – 2011:
 - a. vytipování oborů vzdělání kategorie E pro tvorbu jednotného zadání ve školním roce 2010 - 2011, sestavení autorských týmů pro tvorbu JZZZ;
 - b. vytvoření metodických materiálů pro tvůrce jednotných zadání oborů vzdělání kategorie E a poskytování průběžné metodické pomoci při tvorbě JZZZ jednotlivých oborů.
4. Ověřování realizace závěrečné zkoušky podle jednotného zadání v oborech vzdělání kategorie E ve školách
 - a. monitorování závěrečných zkoušek realizovaných ve vybraných školách v oborech vzdělání kategorie E;
 - b. vyhodnocení dotazníkového šetření z pilotního ověřování JZZZ v oborech vzdělání kategorie E.
5. Zohlednění zkušeností ze školního roku 2010 – 2011 pro další tvorbu JZZZ v oborech vzdělání kategorie E.

1. Charakteristika žáků v oborech vzdělání kategorie E

Snížený podíl všeobecně vzdělávacího obsahu vzdělání a výrazná orientace na praktickou složku přípravy na povolání v oborech vzdělání kategorie E umožňuje získání vyučovacího listu především žákům s tzv. sníženými studijními předpoklady.

Jedná se zejména o žáky, kteří v základních školách dosahovali spíše podprůměrného prospěchu nebo o žáky základních škol speciálních. Mnohdy se jedná o žáky pocházející z méně podnětného rodinného prostředí a velmi často se zde vyskytují žáci se speciálními vzdělávacími potřebami odvíjejícími se od různého typu a stupně zdravotního postižení.

Pro získání přehledu o žácích vzdělaných v oborech vzdělání kategorie E byla využita databáze Ústavu pro informace ve vzdělávání (ÚIV).

Počty žáků v 1. 2. a 3. ročníku oborů vzdělání kategorie E ve školním roce 2010 – 2011 (celkové za všechny obory E)

1. ročník	2. ročník	3. ročník
6155	4984	3380

Výskyt žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v 1. 2. a 3. ročnících oborů vzdělání kategorie E ve školním roce 2010 – 2011

Typ postižení	1. ročník	2. ročník	3. ročník
Mentální postižení	3125	2666	2041
Sluchové postižení	8	10	10
Zrakové postižení	12	11	7
Vady řeči	6	3	2
Tělesné postižení	37	32	14
Vývojové poruchy	567	485	369

Souběžné postížení více vadami	116	122	70
Autismus	8	10	5

Celkově zaujímají žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (dále SVP) 68,2% z uvedených populačních ročníků.

Ze statistických ukazatelů dále vyplývá, že mezi žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou v oborech vzdělání kategorie E nejčastěji (54,9%) zastoupení především žáci s mentálním postižením. Vysoké procento tvoří také (10,0 %) s diagnostikovanými specifickými/ vývojovými poruchami učení (dysgrafie, dyskalkulie, dysortografie apod.). Další výraznou skupinou jsou žáci se smyslovým postižením – zrakově postižení (0,2 %), sluchově postižení (0,2 %) a žáci s tělesným postižením (0,6 %). Následují žáci s kombinovanými vadami (2,1 %) a s autismem (0,2 %).

Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v oborech kategorie E proto vyžaduje vysokou míru spolupráce škol se školskými poradenskými zařízeními, indikaci a následné využívání celé škály speciálně-vzdělávacích metod a forem ve výuce. Velmi výrazně se zde projevuje potřeba uplatňování individuálního přístupu ke vzdělávání a hodnocení výsledků vzdělávání žáků s různými typy a stupni zdravotního postižení.

Uvedená fakta vedla před započítáním tvorby jednotného zadání pro obory vzdělání kategorie E k potřebě konzultovat s vyučujícími těchto oborů následující otázky:

1. Zda je možné stanovit jednotící a standardizující požadavky na závěrečnou zkoušku pro obory vzdělání, ve kterých se hromadně vyskytují žáci se speciálními vzdělávacími potřebami a především s různými vzdělávacími předpoklady. Jinými slovy, zda je vůbec sám princip jednotného zadání závěrečných zkoušek v těchto oborech vzdělání aplikovatelný.
2. Jakým způsobem by mělo/mohlo být jednotné zadání závěrečných zkoušek koncipováno, aby mohlo být běžně využíváno ve školní praxi, a zda lze pro jeho koncepci využít dosavadních zkušeností získaných z několikaleté tvorby a ověřování jednotného zadání v oborech středního vzdělání s výučním listem kategorie H.

Pro předběžné získání názorů vyučujících na tyto otázky byly vybrány dvě střední odborné školy, které dlouhodobě realizují výuku žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a mají s výukou žáků v oborech vzdělání kategorie E potřebné zkušenosti.

2. Úprava jednotného zadání pro obory vzdělání kategorie E

V červnu 2009 byla uskutečněna návštěva Střední školy Aloyse Klara a Odborného učiliště Vyšehrad.⁴ Ve Střední škole Aloyse Klara byly v uvedeném období realizovány obory vzdělání 28-57-E/001 Keramické práce a 33-52-E/001 Kartáčnícké a košíkářské práce. V Odborném učilišti Vyšehrad se jednalo o obory vzdělání 26-51-E/001 Elektrotechnické a strojně montážní práce, 41-52-E/01 Zahradnické práce, 65-52-E/001 Kuchařské práce, 66-51-E/01, Prodavačské práce a 69-54-E/01 Provozní služby.

Názory vyučujících na tvorbu JZZZ v oborech vzdělání kategorie E zjišťovali ve školách zástupci řešitelského týmu projektu NZZ z NÚV formou řízeného rozhovoru.

Rozhovoru se zúčastnilo celkem 15 zaměstnanců škol – 2 ředitelé a 13 vyučujících. Mezi vyučujícími byli 4 učitelé všeobecně vzdělávacích předmětů, 4 učitelé teoretických odborných předmětů a 5 učitelů odborného výcviku. Někteří z vyučujících ve střední škole Aloyse Klara rovněž vyučovali v oborech vzdělání kategorie H. Jeden vyučující z této školy se podílel na přípravě jednotného zadání závěrečné zkoušky pro obor vzdělání kategorie H v předchozích letech (jednalo se o obor vzdělání 69-53-H/001 Rekondiční a sportovní masér).

Strukturovaný řízený rozhovor spočíval nejprve ve zjišťování názorů vyučujících na uplatnitelnost principu jednotného zadání závěrečných zkoušek v oborech vzdělání kategorie E. Poté jim byly předloženy podklady obsažené v rámcové struktuře jednotného zadání oborů vzdělání kategorie H, aby posoudili jejich využitelnost pro jednotná zadání v oborech vzdělání kategorie E.

Uplatnitelnost jednotného zadání v oborech vzdělání kategorie E

Na dotaz, zda se vyučující domnívají, že v oborech vzdělání kategorie E je možné založit závěrečnou zkoušku na principu jednotného zadání pro obor vzdělání, odpověděli vyučující z obou škol jednoznačně, že ano.

V průběhu rozhovoru potvrzovali přínos jednotného zadání zejména pro transparentnost a srovnatelnost výstupů vzdělávání v jednotlivých oborech kategorie E. Poněkud skeptičtěji se ovšem vyjadřovali k možnosti dosáhnout srovnatelnosti výsledků vzdělávání mezi jednotlivými žáky s různými typy a stupni zdravotního postižení a opakovaně upozorňovali na výraznou potřebu individuálního přístupu ke každému žákovi.

⁴ Střední škola Aloyse Klara, Vídeňská 756/28, 142 00 Praha 4 a Odborné učiliště Vyšehrad, Vratislavova 6/31, 128 00 Praha 2.

Za významný argument pro využívání JZZZ v oborech vzdělání kategorie E považují vyučující především to, že ZZ v učebních oborech konaná podle jednotného zadání umožní každé škole, aby si ověřila, zda v daném oboru vzdělání splňuje její výuka tytéž požadavky a má obdobnou úroveň, jako výuka na ostatních školách. Škola se rovněž ujistí, že učí své žáky právě to, co v příslušném oboru vzdělání utváří podstatu pro získání odborné kvalifikace. Pozitivní rovněž je, že narůstá zájem zástupců zaměstnavatelské sféry o závěrečné zkoušky konané podle jednotného zadání.

Vyučující samozřejmě předpokládají, že jednotné zadání bude využíváno v souladu se školským zákonem⁵ a příslušnými prováděcími předpisy zaměřenými na vzdělávání žáků se SVP⁶, zejména s vyhláškou č. 73/2005 Sb., *o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných*.

V odpovědích na dotaz, zda by podle jejich názoru bylo zapotřebí v souvislosti s uplatňováním jednotného zadání u ZZ prováděcí předpisy nějak upřesnit, se vyučující shodli na tom, že ne. Typy a stupně zdravotního postižení jednotlivých žáků pokládají za natolik rozmanité, že v postatě není reálně taxativně vymezit právními předpisy podrobná opatření, za kterých má žák trpící např. středně těžkým mentálním postižením dosáhnout požadovaných vzdělávacích výsledků. Největší problémy s využitím jednotného zadání pak vyučující předpokládají právě u žáků s nějakou formou mentálního postižení, u žáků s kombinovanými vadami a u žáků s poruchami komunikace (syndrom autismu apod.).

V uvedené souvislosti vyučující velmi zdůrazňovali nezastupitelnost vhodného pedagogického působení na jednotlivé žáky při závěrečných zkouškách. Poukazovali zejména na to, že učitel, který svého žáka zná z průběhu výuky, může žákovi se zdravotním postižením poskytnout významnou individuální podporu a pomáhat mu zbavit se stresu či trémy ze zkoušky. Také je schopen posoudit, zda žákův výkon u ZZ odpovídá jeho výsledkům dosahovaným v průběhu vzdělávání, či se výrazně odlišuje. Případně může, s ohledem na momentální psychický stav žáka, i vhodně intervenovat uzpůsobením podmínek zkoušky (např. povzbuzením žáka, poskytnutím delšího času na odpověď nebo provedení pracovního úkolu, sdělením pomocné otázky, podněcující náповědi apod.).

Je třeba připomenout, že jedním z nejvýznamnějších cílů speciálního vzdělávání obecně je socializace žáka. Jde především o jeho začlenění do

⁵ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) v platném znění – zejména § 16.

⁶ Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb. a Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011

společnosti jako pokud možno soběstačného člověka a odpovědného občana, který může žít plnohodnotným soukromým, společenským i pracovním životem. Z hlediska přípravy na povolání pak již nejde o dokonalé zvládnutí veškerých činností souvisejících s výkonem příslušné odborné kvalifikace, ale především o to, aby žák byl zaměstnatelný. V řadě případů jsou totiž absolventi oborů kategorie E schopni vykonávat např. dílčí část pracovních činností požadovaných pro výkon dané profese a často mohou pracovat pouze pod přímým vedením. I přes toto omezení jsou však uplatnitelní na trhu práce.

Vyučující shodně potvrdili, že zájem žáků se zdravotním postižením o výuku a o získání výučního listu i jejich motivace ke získání zaměstnání mnohdy převyšuje úsilí žáků oborů kategorie H. Na rozdíl od těchto žáků si totiž řada z nich je vědoma svého handicapu a dosažení odborné kvalifikace považují za jeden z významných prostředků k tomu, aby se mohli zařadit do běžného života majoritní společnosti.

Posouzení využitelnosti rámcové struktury jednotného zadání oborů vzdělání kategorie H pro obory vzdělání kategorie E

Vyučující byli seznámeni s rámcovou strukturou (resp. celkovou koncepcí) jednotného zadání pro obory vzdělání kategorie H i s jednotlivými podklady souvisejícím se zadáním témat jednotlivých zkoušek – písemné, praktické a ústní.

Všichni se vyjádřili v tom smyslu, že po určitých úpravách lze rámcovou strukturu JZZZ oborů kategorie H pro obory vzdělání kategorie E využívat.

Následně se věnovali rozboru veškerých podkladů:

Základní struktura a organizace závěrečné zkoušky

Základní pokyny týkající se realizace závěrečné zkoušky v oborech středního vzdělání s výučním listem jsou pro obory vzdělání kategorie H i kategorie E jednotně stanoveny vyhláškou č. 47/2005 Sb., *o ukončování vzdělávání ve středních školách závěrečnou zkouškou a o ukončování vzdělávání v konzervatoři absolutoriem*. Týkají se např. rozčlenění závěrečné zkoušky do tří různých forem zkoušení (písemná, praktická a ústní zkouška), stanovení minimálního počtu témat jednotlivých zkoušek a způsobu jejich zadávání, délky zkoušek a zabezpečení jejich průběhu. Jednotné zadání musí těmto požadavkům na strukturu i organizaci závěrečné zkoušky odpovídat. Proto jsou podklady související s těmito pokyny v jednotném zadání oborů vzdělání kategorie H využitelné pro obory vzdělání kategorie E.

Úpravy podkladů k jednotlivým zkouškám

Písemná zkouška

Písemná zkouška je v oborech středního vzdělání s výučním listem zpravidla pokládána za nejobtížnější zkoušku při ZZ. Žáci těchto oborů totiž v převážně většině preferují praktické resp. manuální činnosti před teoretickou výukou. Mnozí z nich volí obor vzdělání kategorie E právě proto, že jim osvojující teoretických vědomostí a také zvládnutí písemného projevu v českém jazyce činí obtíže již v základní škole. Pokud jde o úpravy podkladů ve struktuře jednotného zadání pro obory vzdělání kategorie E, doporučili vyučující v této zkoušce nejméně změn:

- Anotace témat a zadání témat

Zadání témat písemné zkoušky v oborech vzdělání kategorie H může být v některých oborech natolik rozsáhlé, že zadání jednoho tématu představuje i několik desítek stran (viz např. 23-52-H/001 Nástrojař, 26-57-H/001 Autoelektrikář, 41-55-H/003 Opravář zemědělských strojů apod.). Tvůrci jednotného zadání v takových oborech pak zpravidla vytvářejí k jednotlivým tématům písemné zkoušky anotace, jejichž účelem je pomoci žákům při rozhodování o volbě tématu. Žáci oborů vzdělání kategorie E mívají (často i v důsledku zdravotního postižení) sníženou schopnost orientace v písemných materiálech. Zadání témat písemné zkoušky proto musí být stručné a přehledné a podle názorů vyučujících jsou pak anotace témat jako podklady k volbě tématu nadbytečné, pro řadu žáků by mohly být i matoucí. Rámcová struktura JZZZ oborů vzdělání kategorie E proto anotace témat neobsahuje.

- Pokyny pro žáky

Rámcová struktura JZZZ pro obory vzdělání kategorie E neobsahuje ani písemně zpracované pokyny pro žáky. Místo tohoto podkladu, který je žákům oborů vzdělání kategorie H u písemné zkoušky předkládán, bylo vyučujícími doporučeno, aby pokyny pro žáky byly v obecné rovině zpracovány do organizačních pokynů, které u písemné zkoušky využívají učitelé. Jedná se o

základní informace, které mají vyučujícím k průběhu zkoušky, zpracování a odevzdávání témat žákům sdělit. Důvodem k tomuto řešení je výše uvedená potřeba úzké spolupráce žáků s učiteli při závěrečných zkouškách. Mnozí žáci často poměrně obtížně chápou pokyny k práci, pokud jsou jim předloženy v písemné formě. Potřebují, aby jim vyučující podrobně vysvětlil, jak se mají v průběhu písemné zkoušky chovat, a také jak mají při zpracování zvoleného tématu postupovat.

- Zařazení testů do písemné zkoušky a jejich konstrukce

Dalším diskutovanou tématikou byla možnost zařazovat do témat písemné zkoušky řešení testu/testů. Tato možnost je v rámcové struktuře jednotného zadání pro obory vzdělání kategorie H zakomponována a je uplatňována v celé řadě oborů. Vyučující jednoznačně potvrdili, že zařazení testu jako součásti tématu písemné zkoušky v oborech kategorie E doporučují. Zjišťování vědomostí žáků prostřednictvím jejich samostatných verbálních písemných projevů totiž není podle názorů vyučujících příliš efektivní. Žákům zpravidla dělá potíže již samo psaní, nebo formulace odpovědi na otázku, kterou sice znají, ale neumí ji vyjádřit vlastními slovy. Pokud jde o konstrukci testů, měly by být zadávány pouze otázky s takovými variantami řešení, které zcela jednoznačně umožňují odlišit správnou odpověď od nesprávných (samozřejmě za předpokladu, že žák vědomost potřebnou pro výběr správné odpovědi má). Rovněž rozsah testu, způsob zadávání otázek apod. by měl být přizpůsoben schopnostem „průměrných“ žáků příslušného oboru vzdělání kategorie E. Proto v rámcové struktuře JZZZ oborů vzdělání kategorie E nejsou zařazeny písemně zpracované pokyny pro žáky k řešení testu. Bývají uváděny jako pokyny ke zpracování testu a jsou stanoveny v organizačních pokynech využívaných při ZZ učiteli.

Praktická zkouška

V rámcové struktuře JZZZ pro praktickou zkoušku doporučili vyučující upravit pouze způsob zpracování pokynů pro žáky - obdobně jako u písemné zkoušky. Ani zde proto nejsou pokyny pro žáky předkládány žákům v písemné podobě, ale jsou obsaženy v organizačních pokynech k praktické zkoušce využívaných vyučujícími. Zde jsou uvedeny základní informace, které mají vyučující žákům sdělit (jde např. o délku zkoušky, chování na pracovišti, zabezpečení BOZP apod.).

Ústní zkouška

Rámcovou strukturu JZZZ pro ústní zkoušku v oborech vzdělání kategorie H považují všichni vyučující za plně využitelnou i pro obory vzdělání kategorie E. Doporučili však stanovit v metodických materiálech podrobnější požadavky na zadání témat ústní zkoušky, které by mělo obsahovat i jednodušší osnovu, podle níž by se mohl žák k obsahu tématu snadněji vyjadřovat. Rovněž navrhl, aby tvůrci jednotného zadání v co nejvyšší možné míře v rámci JZZZ stanovili, jaké pomocné podklady (ukázky materiálů, vzorníky, obrázky, apod.) má škola

připravit pro žáky k ústní zkoušce a usnadnit jim tak samostatný ústní projev na dané téma.

Odstranění samostatné odborné práce z JZZZ

Možnost využívat u závěrečné zkoušky výsledky samostatné odborné práce (SOP) je do koncepce jednotného zadání oborů vzdělání kategorie H začleněna již dlouhodobě. Smyslem využívání SOP u závěrečné zkoušky je to, že žáci při jejím zpracování mohou prokázat hlubší a ucelenější znalost určité odborné problematiky, kterou řeší na základě samostatného a tvůrčího přístupu. Také mohou předvést schopnost prezentovat výsledky vlastní práce. Zkoušející má pak příležitost nejen lépe posoudit celkovou odbornou připravenost žáka na výkon daného povolání, ale i jeho klíčové kompetence (především komunikativní, personální a sociální, schopnost vyhledávat a zpracovávat informace). V řadě oborů vzdělání kategorie H je proto využití výsledků SOP u závěrečné zkoušky velmi žádoucí. Vyučující oborů vzdělání kategorie E, kteří se seznámili s pojetím samostatné odborné práce, však nedoporučili možnost zařadit tuto formu ověřování výsledků vzdělávání žáků do závěrečné zkoušky. Záporné vyjádření k využívání výsledků SOP u závěrečné zkoušky zdůvodnili především tím, že není reálné očekávat od většiny žáků těchto oborů schopnost samostatně zpracovávat komplexněji zadávané úkoly. Problémy viděli rovněž v otázkách prezentace a obhajoby SOP, protože převážná většina jejich žáků nedosahuje z různých důvodů (např. žáci s mentálním postižením, žáci se sluchovým postižením apod.) potřebné úrovně komunikativních dovedností.

Úprava bloku otázek Obecný přehled ze světa práce

V jednotném zadání každého oboru vzdělání kategorie H je připraven samostatný blok otázek „Obecný přehled ze světa práce“. Obsahuje 35 otázek zaměřených na to, aby žáci odcházeli ze školy s určitou praktickou představou o možnostech zaměstnání a dalšího vzdělávání, základních pracovně-právních vztazích a ekonomických aspektech osobního i pracovního života. Zkoušení otázky je postaveno především na rozboru zkušeností, postojů, názorů, které žák získal při sledování reálného společenského i pracovního dění. Otázka ze světa práce je vždy součástí řešení tématu ústní zkoušky a časový limit věnovaný na její zodpovězení je stanoven na rozmezí 3 až 5 minut. Vyučující se seznámili s pojetím otázek ze světa práce, způsobem jejich začlenění do ZZ a také s jejich konkrétním zněním v JZZZ oborů vzdělání kategorie H. Doporučili, aby otázky tohoto zaměření byly v jednodušším provedení začleněny rovněž do jednotného zadání oborů vzdělání kategorie E. Hlavní přínos těchto otázek pro žáky spatřují vyučující především v tom, že mnozí z absolventů těchto oborů obtížně nalézají po ukončení školy zaměstnání, často bývají klienty úřadů práce, obtížně komunikují se zaměstnavateli apod. Osvojení základního praktického přehledu v problematice zaměstnanosti je pro ně velmi důležité. Žáci těchto oborů se rovněž častěji než jiní lidé mohou v dospělosti dostat do finančních problémů, protože mnozí z nich jsou např.

v důsledku snížených rozumových schopností snadno ovlivnitelní ze strany okolí (vliv obchodní reklamy, nabídka nevýhodných úvěrů apod.). Proto je třeba, aby již ve škole získávali základní povědomí z oblasti finanční gramotnosti. Otázky ze světa práce proto byly upraveny pro potřeby žáků oborů vzdělání kategorie E a jsou součástí ústní zkoušky v těchto oborech⁷.

Zařazení školní části do závěrečné zkoušky

Každé jednotné zadání oborů vzdělání kategorie H je vytvořeno tak, aby školy, v případě jejich zájmu, mohly do závěrečné zkoušky realizované podle JZZZ zařadit rovněž tzv. školní část ZZ. Jedná se o to, že délka praktické zkoušky konané podle JZZZ bývá tvůrci jednotného zadání stanovena na dobu kratší, než je doba maximální (3 dny, tj. 21 hodin podle vyhlášky č. 47/2005 Sb.), příp. o to, že školy mohou nahradit vymezenou část tématu písemné zkoušky vlastní (školní) otázkou či úkolem. Způsob hodnocení této tzv. školní části ZZ nenarušuje funkci jednotného zadání jako standardu, protože pokud žák neuspěje u té části praktické nebo písemné zkoušky, která je v JZZZ stanovena fixně, bude klasifikován stupněm 5 - nedostatečný, i kdyby otázky či úkoly nahrazené nebo doplněné školou vyřešil úspěšně. Takto koncipované jednotné zadání mohou školy plně použít bez jakýchkoliv změn, ale pokud budou mít zájem, mohou zařadit do ZZ i specifika vyjádřená ve školních vzdělávacích programech (ŠVP). Vyučující byli seznámeni s uvedeným způsobem zpracování jednotného zadání v tomto směru a doporučili, aby byl aplikován rovněž při tvorbě JZZZ pro obory vzdělání kategorie E.

Úpravy JZZZ pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami

Jednotné zadání získávají školy ve formátu PDF, což jim neumožňuje do textů (resp. do obsahu témat) JZZZ přímo zasahovat. Při využití jednotného zadání pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami však postupuje škola v souladu s vyhláškou č. 73/2005 Sb., ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb., *o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných*, takže i při zachování obsahu jednotného zadání může v intencích tohoto předpisu podmínky průběhu zkoušky pro žáky se SPV výrazně upravovat (např. zajištění tlumočení ve znakovém jazyce pro neslyšící pro žáky se sluchovým postižením u ústní zkoušky, poskytnutí delšího času na vypracování úkolů pro žáky s tělesným postižením u praktické zkoušky apod.).

Ve spolupráci se školským poradenským zařízením může škola přizpůsobit také obsah jednotného zadání individuálním potřebám jednotlivých žáků, a to vzhledem k rozsahu jejich speciálních vzdělávacích potřeb. Rovněž je oprávněna provádět formální úpravy v JZZZ (např. pro žáky se zrakovým

⁷ Blok otázek ze světa práce pro obory středního vzdělání s výučním listem kategorie E – viz příloha č. 1

postupem změnit velikost a typ písma, uspořádání technické, obrázkové či výkresové dokumentace apod.).

Rozdíly v rámci struktury jednotného zadání mezi obory vzdělání kategorie H a obory vzdělání kategorie E uvádí následující tabulka:

Rámcová struktura JZZZ – rozdíly mezi obory vzdělání kat. H a kat. E:⁸

OBORY VZDĚLÁNÍ KATEGORIE H	OBORY VZDĚLÁNÍ KATEGORIE E
Informace o jednotném zadání	Informace o jednotném zadání
OBSAH:	OBSAH:
ORGANIZACE ZÁVĚREČNÉ ZKOUŠKY	ORGANIZACE ZÁVĚREČNÉ ZKOUŠKY
PÍSEMNÁ ZKOUŠKA	PÍSEMNÁ ZKOUŠKA
<i>Organizační pokyny</i>	<i>Organizační pokyny</i>
Anotace témat	-
Šablona TÉMA 1 – Identifikační údaje	Šablona TÉMA 1 – Identifikační údaje
Anotace	
<i>Organizační pokyny</i>	<i>Organizační pokyny</i>
Pokyny pro žáka	
Zadání	Zadání
Technická, výkresová, obrázková dokumentace	Technická, výkresová, obrázková dokumentace
<i>Zadání -správná řešení</i>	<i>Zadání -správná řešení</i>
TEST	TEST
test – pokyny pro žáky ≠	-
test – zadání ≠	test – zadání ≠
test – správná řešení ≠	test – správná řešení ≠
<i>Hodnocení, kritéria a pravidla</i>	<i>Hodnocení, kritéria a pravidla</i>
PRAKTICKÁ ZKOUŠKA	PRAKTICKÁ ZKOUŠKA

6.1.1 – barevně označené podklady v rámci struktury JZZZ jsou **povinnou** součástí jednotného zadání pro všechny obory vzdělání (tj. průřezově); zpracování podkladů neoznačených barevně záleží na tom, zda jsou z hlediska potřeb příslušného oboru vzdělání u ZZ potřebné.

6.1.2 kurzívou označené podklady jsou určeny **pouze pro učitele**, kteří s nimi pracují při využívání JZZZ ve škole. Žáci je u závěrečné zkoušky nevyužívají, a ani je nesmí vidět.

≠ tyto podklady je nutno zpracovat pouze pokud je **test** součástí písemné zkoušky

<i>Organizační pokyny</i>	<i>Organizační pokyny</i>
Šablona – TÉMA 1 - Identifikační údaje	Šablona – TÉMA 1 - Identifikační údaje
<i>Organizační pokyny</i>	<i>Organizační pokyny</i>
<i>Vybavení pracoviště</i>	<i>Vybavení pracoviště</i>
Pokyny pro žáka	-
Zadání	Zadání
Technická, výkresová, obrázková dokumentace	Technická, výkresová, obrázková dokumentace
<i>Správná řešení</i>	<i>Správná řešení</i>
<i>Hodnocení, kritéria a pravidla</i>	<i>Hodnocení, kritéria a pravidla</i>
ÚSTNÍ ZKOUŠKA	ÚSTNÍ ZKOUŠKA
<i>Organizační pokyny</i>	<i>Organizační pokyny</i>
Šablona – TÉMA 1 - Identifikační údaje	Šablona – TÉMA 1 - Identifikační údaje
<i>Organizační pokyny</i>	<i>Organizační pokyny</i>
Zadání + otázka z obecného přehledu ze světa práce	Zadání + otázka z obecného přehledu ze světa práce
<i>Podklady pro žáka</i>	<i>Podklady pro žáka</i>
<i>Správná řešení</i>	<i>Správná řešení</i>
<i>Hodnocení, kritéria a pravidla</i>	<i>Hodnocení, kritéria a pravidla</i>
Obecný přehled ze světa práce (celý blok)	Obecný přehled ze světa práce (celý blok)
PŘÍLOHY	PŘÍLOHY
Příloha č. 1 Samostatná odborná práce	Příloha č. 1 až x
Příloha č. 2 až x	

3. Zabezpečení tvorby jednotného zadání oborů vzdělání kategorie E

Přehled oborů vzdělání kategorie E pro tvorbu jednotného zadání ve školním roce 2010 - 2011

V průběhu května až června 2009 byly s využitím příslušných statistických ukazatelů vytipovány obory vzdělání kategorie E, pro které bylo ve školním roce 2009 - 2010 vytvářeno jednotné zadání závěrečných zkoušek. Hlavními kritérii pro určení konkrétních oborů byly počty žáků v posledních ročnících vzdělávání (tj. buď ve 3. nebo ve 2. ročníku) a četnost škol, které v daném školním roce tyto obory vyučují. Celkem bylo vybráno 25 oborů vzdělání kategorie E, pro které bylo vytvořeno 23 jednotných zadání⁹, jejichž přehled je uveden v následující tabulce.

Přehled oborů vzdělání kategorie E pro tvorbu jednotného zadání ve školním roce 2010 - 2011

Kód oboru	Název oboru vzdělání
23-51-E/005	Zámečnické práce ve stavebnictví
26-51-E/001	Elektrotechnické a strojně montážní práce
28-57-E/002	Keramické práce
28-63-E/501	Bižuterní výroba
29-51-E/002	Pekařské práce
29-56-E/002	Cukrářské práce
29-54-E/004	Řeznické a uzenářské práce
31-58-E/001	Šití oděvů
31-58-E/002	Šití prádla
33-56-E/001	Truhlářské práce
34-57-E/001	Čalounické práce
36-55-E/001	Klempířské práce ve stavebnictví
36-57-E/005	Malířské, lakýrnické a natěračské práce - malířské a natěračské
36-67-E/001	Zednické práce
36-67-E/503	Stavební výroba

⁹ Ve dvou případech bylo jedno (totožné) JZZZ využito ve dvou oborech vzdělání.

41-51-E/006	Farmářské práce
41-52-E/008	Květinářské práce - květinářské a aranžérské práce
41-52-E/002	Opravářské práce
41-56-E/501	Lesní výroba
65-51-E/501	Provoz společného stravování
65-52-E/001	Kuchařské práce
66-51-E/003	Prodavačské práce
69-55-E/005	Práce ve zdravotnických a sociálních zařízeních - pečovatelské práce

Rovněž byli kontaktováni pracovníci odborných škol a Národního ústavu odborného vzdělávání (t. č. NÚV), kteří v rolích editorů odpovídali za tvorbu jednotného zadání v jednotlivých oborech vzdělání. Ti si v průběhu září 2010 vybrali vhodné spolupracovníky – autory do tzv. autorských týmů JZZZ. Ve školním roce 2010 - 2011 zpracovávalo jednotná zadání pro obory vzdělání kategorie E 18 editorů (někteří z editorů zpracovávali JZZZ pro více oborů vzdělání) a 73 autorů. Tvůrcům JZZZ byla poskytována ze strany řešitelského týmu projektu průběžná metodická podpora.

Metodická podpora tvorby jednotného zadání

Zpracování jednotného zadání probíhá ve speciální aplikaci IIS NZZ, tj. v programu Tvůrce JZZZ, k jehož ovládání byli v srpnu až září 2010 editoři JZZZ proškoleni v rámci seminářů pořádaných v NÚV. Zároveň zde byli seznámeni s harmonogramem tvorby JZZZ a získali v tištěné i v elektronické podobě materiály, které obsahují metodické pokyny nezbytné pro zabezpečení tvorby jednotného zadání.

Jednalo se o:

- *Metodiku tvorby jednotného zadání ve školním roce 2010/2011 - obory vzdělání kategorie E;*
- *Vzdělávání tvůrců jednotných zadání, podklady (obory E) – metodický materiál v tištěné podobě;*
- *Modelový obor vzdělání 29-52-E/001 Mlynářské práce zpracovaný v integrovaném informačním systému nové závěrečné zkoušky;*
- *Rámcovou strukturu jednotného zadání příslušného oboru vzdělání kategorie E zpracovanou v programu Tvůrce JZZZ v integrovaném informačním systému nové závěrečné zkoušky.*

Kromě těchto materiálů získali rovněž přístup do cvičného editoru, který jim umožnil průběžný nácvik základních editačních prací v novém IIS NZZ.

Dále jim byla poskytnuta publikace *Koncepce nové závěrečné zkoušky v oborech středního vzdělání s výučním listem*, NÚOV, Praha, září 2010, která podává ucelený přehled o tvorbě jednotného zadání v kontextu reformy závěrečné zkoušky v oborech středního vzdělání s výučním listem.

V lednu 2011 obdrželi (obdobně jako všechny odborné školy) rovněž materiál *Realizace závěrečné zkoušky podle jednotného zadání ve školním roce 2010/2011*, NÚOV, Praha, leden 2011 poskytující formace k přímému využívání jednotného zadání ve školách.

V lednu a v únoru 2011 prošla veškerá jednotná zadání často i opakovanou kontrolou se strany pracovníků NÚV. Zjištěné nedostatky a případné potřebné úpravy byly před zveřejněním jednotného zadání pro školy na webovém portálu integrovaného informačního systému projektu NZZ individuálně projednávány a zabezpečovány s editory JZZZ jednotlivých oborů vzdělání.

4. Využití jednotného zadání pro obory vzdělání kategorie E ve školách

Zkušenosti s využitím jednotného zadání ve školách byly získávány jednak přímým monitorováním průběhu závěrečných zkoušek při návštěvách editorů JZZZ ve vybraných školách a jednak prostřednictvím dotazníkového šetření realizovaného plošně mezi všemi školami, které se rozhodly jednotné zadání pro obory vzdělání kategorie E již v prvním roce jeho existence při ZZ využít. Ke každému JZZZ se rovněž vyjadřovali zástupci zaměstnavatelské sféry – odborníci z praxe.

Monitorování jednotného zadání ve školách a realizace dotazníkového šetření

V průběhu června 2011 uskutečnili editoři jednotných zadání osobní návštěvy ve školách, které v oborech vzdělání kategorie E využily pro závěrečnou zkoušku jednotné zadání. Monitoring probíhal v souladu se strukturou dotazníku, který editoři vyplňovali po návštěvě příslušné školy.

Obdobně strukturovaný dotazník měly v elektronické podobě k dispozici prostřednictvím IIS NZZ rovněž všechny školy, které potvrdily, že jednotné zadání nebo jeho část tomto školním roce při ZZ využily. Pro jeho zpracování jim byl poskytnut termín od ukončení závěrečné zkoušky ve škole (tj. od konce června 2011) do 30. 7. 2011.

Dotazování bylo zaměřeno na tři základní oblasti:

Příprava závěrečné zkoušky podle jednotného zadání

Zde byly zjišťovány zejména zkušenosti školy s přípravou podkladů získaných pro závěrečnou zkoušku prostřednictvím IIS NZZ.

Především bylo zjišťováno, zda škola využila JZZZ v plném rozsahu, nebo pouze částečně, a pokud JZZZ pro realizaci některé ze zkoušek nevyužila, tak proč. Rovněž byl mapován způsob zabezpečení JZZZ před únikem informací (zda škola postupovala podle pokynů k bezpečnému zacházení s jednotným zadáním, pokud se vyskytly problémy, pak jaké). Další otázky směřovaly k tomu, zda byly využity obě varianty JZZZ – pro učitele i pro žáky a zda se ve škole vyskytly problémy s tiskem částí JZZZ, které škola pro závěrečnou zkoušku využila. Školy byly dotazovány také na to, zda a jakým způsobem upravily JZZZ pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Některé z dotazů se týkaly i úrovně metodické pomoci, poskytované v rámci projektu NZZ školám (např. zda se zástupce školy účastnil metodického semináře k JZZZ, zda škola využívala metodickou příručku *Realizace ZZ podle jednotného zadání ve šk. r. 2010/2011*, webové stránky projektu, doplňující informace či přímou pomoc od pracovníků NÚV aj.) a zda byly předložené informace dostatečné.

Realizace závěrečné zkoušky podle jednotného zadání

V této oblasti se školy vyjadřovaly k organizačnímu zajištění závěrečné zkoušky a k využívání jednotného zadání školou. U praktické zkoušky posuzovaly např. požadavky stanovené v JZZZ na vybavenost příslušných pracovišť, požadavky na dodržování předpisů BOZP a kvalitu technické dokumentace. U ústní zkoušky uváděly, zda škola v souladu s doporučením v JZZZ připravila žákům potřebné podklady vztahující se k vylosovanému tématu. U písemné zkoušky posuzovaly zejména technickou úroveň podkladů získaných z IIS NZZ, uváděly názory na časovou i náročnost témat vzhledem ke schopnostem žáků na to, zda některé z témat bylo při volbě žáky preferováno apod. Zjišťován byl i počet témat vybraný ředitelem školy pro jednotlivé zkoušky včetně toho, jaká témata byla realizována. Školy rovněž uváděly, zda využily poskytnutou možnost zařazení školní části v rámci písemné či praktické zkoušky a zda délka praktické zkoušky odpovídá potřebám žáků a náročnosti řešení příslušných témat. Získávány byly zkušenosti vyučujících ze zařazení otázek ze světa práce do JZZZ oborů vzdělání kategorie E a z průběhu jejich zkoušení. Řada dotazů byla směřována na to, zda ve škole byly využívány hodnotící nástroje uvedené v jednotném zadání a zda byly vyhovující, jaká je podle názorů vyučujících úroveň připravenosti žáků na ZZ a zda se u žáků projeví rozdíly v přístupu k závěrečné zkoušce podle jednotného zadání ve srovnání s přístupem k dosavadní závěrečné zkoušce (motivace, zájem, odpovědnost). V neposlední řadě byly školy dotazovány na úroveň komunikace mezi žáky a učiteli (zejména při monitorinzích byla sledována celková atmosféra navštívené zkoušky, přístup učitelů k žákům, způsob a úroveň poskytování potřebných informací, poskytnutí prostoru pro dotazy žáků apod.).

Názory na jednotné zadání

Zástupci škol se zde vyjadřovali k přínosu JZZZ pro školu a pro žáky (např. zda využití JZZZ přispělo k objektivitě hodnocení žáků, k porovnání školy s ostatními školami, zda vyvolalo zájem o školu ze strany zaměstnavatelů apod.). Pozornost byla rovněž věnována celkovému zhodnocení JZZZ příslušného oboru vzdělání z hlediska kvality jeho zpracování, časové a obsahové náročnosti témat, přiblížení závěrečné zkoušky potřebám oboru a praxe a tomu, zda podmínky školy odpovídaly požadavkům na realizaci závěrečné zkoušky podle JZZZ. Školy rovněž uváděly, zda zamýšlejí využít jednotné zadání i v příštím školním roce.

V rámci monitoringů pak byla tato oblast věnována také rozhovorům, s odborníkem z praxe (pokud byl v daném termínu zkoušce přítomen) a s vyučujícími (zkoušejícími, ředitelem školy, dalšími členy zkušební komise aj.). Rozhovory se soustřeďovaly na obecnější témata, vztahující se k JZZZ jako celku. Odborník z praxe se vyjadřoval především ke kvalitě zpracování JZZZ daného oboru vzdělání a k tomu, zda JZZZ odpovídá potřebám praxe. Posuzoval také výkony žáků u závěrečné zkoušky.

Stanoviska odborníků z praxe

K jednotlivým jednotným zadáním se rovněž vyjadřovali odborníci z praxe pověřeni Hospodářskou komorou ČR. Každé JZZZ posuzoval jeden odborník z praxe. Expertní posouzení jednotného zadání závěrečné zkoušky prováděli odborníci na základě rámcové osnovy.

Jejich stanoviska byla zaměřena jednak na celkové posouzení JZZZ. Jednalo se zejména o to, zda celkové pojetí a obsah JZZZ odpovídá požadavkům na výkon povolání, ke kterému vzdělání v oboru směřuje a zda existují nějaké důležité aktuální požadavky na výkon povolání, které v JZZZ nejsou vůbec začleněny, ač by je bylo možné ověřovat při závěrečné zkoušce.

Významnou část expertního posouzení tvořilo také posouzení jednotlivých zkoušek. Odborníci se vyjadřovali k tomu, zda je obsah témat z hlediska požadavků na výkon povolání vhodně koncipován, zda je zapotřebí témata aktualizovat, doplnit další, pozměnit stávající – která a jak, jestli je vhodně stanovena náročnost témat (např. zda je postačující vzhledem k požadavkům praxe, přiměřená schopnostem žáků apod.). Také sdělovali své názory na to, zda způsob zpracování kritérií a pravidel hodnocení přispívá k objektivizaci posuzování výsledků žáků apod.

Pozornost byla věnována názorům odborníků na začlenění otázek z Obecného přehledu ze světa práce do závěrečné zkoušky (tj. jejich přínos pro žáky, vhodnost formulací, potřeba aktualizace apod.) a na možnosti zařazovat do závěrečné zkoušky tzv. školní část.

Výsledky pilotního ověřování JZZZ

Ve školním roce 2010/2011 se podle zpětné vazby, poskytnuté školami prostřednictvím informačního systému pro využití jednotného zadání alespoň v jednom z vyučovaných oborů vzdělání kategorie E rozhodlo 28 % škol. Závěrečné zkoušky konané podle jednotného zadání se účastnilo 1 233 žáků, tj. 29 % z celkového počtu žáků ukončujících v daném roce vzdělávání v těchto oborech.

Zkušenosti škol z realizace závěrečné zkoušky podle jednotného zadání

Příprava závěrečné zkoušky podle jednotného zadání

Většina škol neměla problémy se vstupem do integrovaného informačního systému NZZ a se zpřístupněním jednotného zadání. Pokud se nějaký problém vyskytl, využívaly školy nabízenou metodickou pomoc, kterou jim projekt NZZ poskytoval v průběhu celého školního roku a ta byla 90 % ze všech škol hodnocena jako dostačující. Stejně procento škol uvedlo, že využíly metodickou příručku s pokyny k přípravě závěrečné zkoušky a 66 % škol vyslalo svého zástupce na metodické semináře, kde byla prezentována jednotlivá zadání. Aktuální informace školy získávaly zejména prostřednictvím webových stránek projektu. Většina škol rovněž potvrdila oprávněnost bezpečnostních opatření zaměřených na ochranu jednotných zadání před únikem informací. Školy si uvědomují, že by v případě úniku správných řešení (zejména u písemné zkoušky) došlo ke znehodnocení jednotného zadání a konání zkoušek by bylo vážně ohroženo.

Realizace závěrečné zkoušky podle jednotného zadání

Při posuzování využitelnosti jednotného zadání pro realizaci jednotlivých zkoušek převažovala u výrazné většiny škol pozitivní hodnocení:

Pokud jde o posuzování zpracování témat písemné zkoušky, drtivá většina ze všech škol potvrdila, že obsahová a časová náročnost témat byla přiměřená (96 %). Více než 90 % škol se shodla na tom, že obtížnost témat byla srovnatelná a odpovídala obsahu výuky ve škole. Správná řešení a způsob hodnocení rovněž vyhovoval více než 90 % škol. Tam, kde byl součástí písemné zkoušky test, vypovědělo opět více než 90% škol, že jeho zařazení do zkoušky bylo účelné a zpracování vyhovující.

V případě praktické zkoušky byla obsahová a časová náročnost témat byla rovněž hodnocena výraznou většinou škol (95 %) jako přiměřená a obdobným způsobem byla hodnocena také srovnatelnost obtížnosti témat. Téměř všechny školy potvrdily, že témata odpovídala obsahu výuky ve škole (99 %) i požadavkům praxe (97 %). Stejně pozitivně školy potvrdily, že požadavky stanovené v jednotném zadání na vybavení pracoviště odpovídaly podmínkám školy, přičemž přibližně jedna pětina škol realizovala zkoušku na reálném pracovišti.

Témata ústní zkoušky podle téměř všech škol odpovídala obsahu výuky ve škole, byla zpracována bezchybně, srovnatelná a přiměřená schopnostem

žáků. Téměř polovina škol připravila pro žáky vlastní podklady pro ústní zkoušku (např. ukázky materiálů, výrobků, obrázky atp.), které prospěly především žákům s nižší úrovní komunikativních dovedností.

90 % škol hodnotí zařazení otázek ze světa práce do závěrečné zkoušky (ústní zkouška) jako účelné, což odpovídá hodnocení i ze strany odborníků z praxe.

Z celkového počtu škol ověřujících jednotné zadání využila možnost upravit jednotné zadání pro potřeby žáky se speciálními vzdělávacími potřebami přibližně 2 % škol. Školy přitom často předběžně konzultovaly tuto možnost s pracovníky NÚV a následně využívaly pomoc příslušných školských poradenských zařízení (PPP, SPC).

Přibližně jedna desetina škol využila možnosti zařadit do závěrečné zkoušky školní část.

Názory na jednotné zadání

Více než 90 % škol potvrdilo, že jednotné zadání přispívá ke srovnatelnosti výsledků vzdělávání a jeho využití zvyšuje prestiž učebních oborů. Tři čtvrtiny škol uvedly, že jednotné zadání přispělo ke spolupráci se zaměstnavateli a ovlivnilo motivaci žáků. Téměř na jedné čtvrtině škol přispěly požadavky stanovené v jednotných zadáních k materiálně technickému dovybavení.

Připomínky škol a doporučení odborníků z praxe

Kromě statistického vyhodnocení dat byly pro tvorbu jednotných zadání oborů kategorie E ve školním roce 2011/2012 využity konkrétní připomínky škol k chybám vyskytujícím se v JZZZ.

Tyto byly získány zejména při monitorovacích návštěvách škol, kterých se zúčastnilo 12 editorů jednotného zadání oborů vzdělání kategorie E, kteří zajistili 14 monitoringů závěrečné zkoušky v příslušných oborech v celkovém rozsahu 64,5 hodin (jeden monitoring průměrně trval 4,6 hod.). Seznam JZZZ/oborů vzdělání, navštívených škol a zkoušek, které probíhaly v termínu monitoringu je uveden v příloze č. 2.

Po návratu z monitorovací návštěvy zpracovávali editoři tzv. monitorovací zprávy, které byly podkladem pro tvorbu materiálu *Monitorování průběhu závěrečné zkoušky podle jednotného zadání - školní rok 2010/2011*.¹⁰ Samotné monitorovací zprávy jsou archivovány a využívány editory při tvorbě jednotných zadání v jednotlivých oborech vzdělání v letošním školním roce.

¹⁰ Vašáková V. a kol.: *Monitorování průběhu závěrečné zkoušky podle jednotného zadání - Školní rok 2010/2011*

Dalším zdrojem konkrétních připomínek k potřebným úpravám jednotných zadání byly navrácené dotazníky z dotazníkového šetření realizovaného prostřednictvím IIS NZZ ve školách s obory vzdělání kategorie E, které jednotné zadání nebo jeho část tomtoto školním roce při ZZ využily. Pro zpracování dotazníku byl školám poskytnut termín od ukončení závěrečné zkoušky ve škole (tj. od konce června 2011) do 30. července 2011. Ačkoliv bylo vyplnění dotazníků pro školy dobrovolné, odeslalo zpracovaný dotazník s připomínkami k JZZZ do NÚV 27 škol (tj. je 45% ze všech škol, které v oborech vzdělání kategorie E realizovaly ZZ podle jednotného zadání). Přehled jednotných zadání pro obory vzdělání kategorie E a počtů škol, které je se k nim prostřednictvím dotazníku vyjádřily, je uveden v příloze č. 3.

Pokud jde o zpracování témat písemné zkoušky, přibližně jedna desetina škol upozornila na chyby v zadání témat. Jednalo se převážně o dílčí nedostatky (např. chybný výpočet, nejednoznačně položená otázka v testu apod.).

V případech praktické zkoušky se vyskytlo připomínek více. Přes 30 % škol upozornilo na chybu v zadání témat, obdobný podíl respondentů poukázal také na nevyhovující způsob hodnocení. Zhruba jedna třetina škol rovněž poukázala na problém s personálním zabezpečením zkoušky. Jednalo se zejména o případy, kdy se zkouška odehrává na více pracovištích, které je potřeba zabezpečit pedagogy. Praktická zkouška v oborech vzdělání kategorie E je pravděpodobně poměrně komplikovanější pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Více než jedna desetina škol totiž uvedla, že upravily jednotné zadání s ohledem na individuální potřeby těchto žáků.

Cenným informačním zdrojem se ukázala být i stanoviska odborníků z praxe ke 25 jednotným zadáním, neboť kromě komplexního posouzení kvality zpracování JZZZ řada expertů upozornila i na dílčí nedostatky, příp. chyby ve zpracování obsahu témat jednotlivých zkoušek – především písemné a praktické zkoušky.

5. Zohlednění zkušeností pro další tvorbu jednotného zadání v oborech vzdělání kategorie E

Zkušenosti z ověřování 1. ročníku tvorby jednotného zadání jednoznačně prokázaly, že

1. V oborech vzdělání kategorie E je možné založit závěrečnou zkoušku na principu jednotného zadání pro obor vzdělání. Jednotné zadání bude využíváno v souladu se školským zákonem a příslušnými prováděcími předpisy zaměřenými na vzdělávání žáků se SVP, zejména s vyhláškou č. 73/2005 Sb., *o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných*. Ve spolupráci se školským poradenským zařízením školy budou moci přizpůsobit obsah

jednotného zadání individuálním potřebám jednotlivých žáků, a to vzhledem k rozsahu jejich speciálních vzdělávacích potřeb. Školy rovněž budou oprávněny provádět formální úpravy v JZZZ dle typu a rozsahu zdravotního postižení žáků.

2. Celková koncepce (rámcová struktura) jednotného zadání pro obory vzdělání kategorie H i podklady souvisejícím se zadáním témat jednotlivých zkoušek jsou po dílčích úpravách využitelné rovněž pro koncepci jednotného zadání v oborech vzdělání kategorie E.
3. Z nových prvků závěrečné zkoušky je v případě oborů vzdělání kategorie E účelné pouze zařazení bloku otázek z Obecného přehledu ze světa práce, které jsou přínosné zejména pro praktickou orientaci žáků v problematice zaměstnanosti a finanční gramotnosti. Tyto otázky (v jednodušším pojetí) budou proto začleněny do JZZZ všech oborů vzdělání dané kategorie jako součást témat ústní zkoušky. Oproti tomu Samostatná odborná práce do závěrečných zkoušek oborů středního vzdělání s výučním listem kategorie E zařazována nebude. Důvodem je skutečnost, že způsob zpracování a forma prezentace samostatné odborné práce je nepřiměřeně náročná vzhledem ke sníženým vzdělávacím předpokladům a výrazné orientaci na výkon praktických, resp. manuálních činnosti převážně většiny žáků těchto oborů.
4. Poskytování možnosti školám zařazovat do závěrečné zkoušky tzv. školní část, ve které školy pokud budou mít zájem, mohou zařadit do ZZ i specifika vyjádřená ve školních vzdělávacích programech (ŠVP) je účelné. Jednotné zadání ovšem musí být koncipováno tak, aby je současně mohly školy plně použít bez jakýchkoliv změn.
5. Školy realizující obory vzdělání kategorie E projevily výrazný zájem o využívání JZZZ již v prvním roce existence jednotných zadání pro tyto obory vzdělání. Ocenily především to, že jednotné zadání umožňuje každé škole, aby si ověřila, zda v daném oboru vzdělání splňuje její výuka tytéž požadavky a má srovnatelnou úroveň s ostatními školami. Škola se rovněž ujistí, že učí své žáky právě to, co v příslušném oboru vzdělání utváří podstatu pro získání odborné kvalifikace. Za pozitivní rovněž označily nárůst zájmu zaměstnavatelů o závěrečné zkoušky konané podle jednotného zadání.
6. Školy výrazně pozitivně hodnotily rovněž kvalitu zpracování jednotných zadání v jednotlivých oborech vzdělání a poskytují tvůrcům JZZZ důležitou zpětnou vazbu k potřebným úpravám JZZZ v příštích letech.

Pro závěrečné zkoušky ve školním roce 2011/2012 se připravuje celkem 33 zadání pro 53 oborů vzdělání kategorie E.

**Příloha č. 1 Obecný přehled ze světa práce pro obory vzdělání kategorie E
- školní rok 2010 – 2011**

1. Jaké hygienické a bezpečnostní předpisy musíte při své práci dodržovat? Proč? -BOZP v oboru
2. Co musíte udělat, když na pracovišti dojde k problému (např.: zjistíte závadu, úraz spolupracovníka apod.)? -problémy na pracovišti
3. Na co byste měl/a nárok v případě pracovního úrazu? Ve kterých případech byste jej nemohl/a uplatnit? -pracovní úraz
4. Co bude Váš zaměstnavatel od Vás hlavně vyžadovat? -požadavky zaměstnavatele
5. Co Vám musí na pracovišti Váš zaměstnavatel zajistit? -povinnosti zaměstnavatele
6. Máte představu o tom, kde můžete po škole pracovat? -pracovní uplatnění
7. Kde by Vám poradili při hledání zaměstnání? -hledání zaměstnání
8. Kde byste se dozvěděl/a o volných místech ve Vašem oboru? - informace o zaměstnání
9. V čem by Vám mohl pomoci úřad práce? Víte, kde se ve Vašem okolí nachází? -úřad práce
10. K čemu slouží profesní životopis? Co se v něm uvádí? -profesní životopis
11. Co si můžete vyřídit na Vašem obecním úřadu? -obecní úřad
12. Na co byste si měl/a dát pozor, abyste vždy odvedl/a dobrou práci? - kvalita práce
13. Co víte o mzdě? Jaký je rozdíl mezi hrubou a čistou mzdou? -mzda
14. Jaké jsou nejdůležitější výdaje domácnosti? -výdaje domácnosti
15. Jak budete hospodařit se svým měsíčním příjmem? -hospodaření s příjmem
16. Kdy a na co byste využil/a půjčku? Na co byste si neměl/a půjčovat? Kde byste o půjčku žádal/a? -půjčky
17. Jaké podmínky a jaká rizika musíte vždy promyslet při žádosti o půjčku? -rizika půjček
18. K čemu slouží bankovní účet? -bankovní účet
19. K čemu slouží pojištění osob a majetku? Víte, co obsahuje pojistná smlouva? -význam pojištění

20. Jaký je rozdíl mezi platbou v hotovosti a bezhotovostním platebním stykem? -formy plateb
21. Proč se odvádějí daně? -daně
22. Co je záruční lhůta? Na co se vztahuje? -záruční lhůta
23. Reklamoval/a jste někdy nějaké zboží? Co by se mohlo reklamovat ve Vašem oboru? -reklamace
24. Jak byste se připravil/a na přijímací pohovor do zaměstnání? -příjímací pohovor
25. Na co byste se měl/a zeptat, než nastoupíte do zaměstnání? - podmínky zaměstnání
26. Co je pro Vás důležité při rozhodování o zaměstnání (např.: pracovní doba, plat, jak daleko je pracoviště apod.)? -rozhodování o zaměstnání
27. K čemu slouží pracovní smlouva? Co musí obsahovat? -pracovní smlouva
28. Jak můžete chránit životní prostředí doma a na pracovišti? -péče o živ. prostředí
29. Jak můžete šetřit na svém pracovišti? -šetření na pracovišti
30. Jak si můžete udělat dobré jméno na pracovišti? -přístup k práci

Příloha č. 2 Seznam JZZZ oborů vzdělání kategorie E, navštívených škol a zkoušek, které probíhaly v termínu monitoringu

Obor vzdělání (monitorující)	Škola	Zkouška
28-57-E/502 Keramická výroba (Ing. Jana Kottová)	SPŠ keramická a sklářská Karlovy Vary	Praktická
29-53-E/002 Pekařské práce (RNDr. Zuzana Dvořáková Ph.D.)	OU Hradec Králové	praktická
29-54-E/003 Cukrářské práce (Ing. Jana Nováčková)	SOU Mikulov	ústní
	SŠ Lomnice nad Popelkou	ústní
29-56-E/002 Řeznické a uzenářské práce (Ing. Jana Nováčková)	OU a PŠ Žamberk	ústní
31-59-E/001 Šití oděvů (Ing. Libuše Burešová)	SOŠ Louny	ústní
33-56-E/001 Truhlářské práce (Ing. Jana Motyková)	SŠ stavební a technická Ústí nad Labem	ústní
36-57-E/005 Malířské, lakýrnické a natěračské práce – malířské a natěračské práce (Ing. Michael Stibůrek, Ph.D.)	OU a PŠ Hlučín	praktická
36-67-E/001 Zednické práce (Ing. Michael Stibůrek, Ph.D.)	SOŠ a SOU řemesel Kutná Hora	praktická
	OU a PŠ Chroustovice	praktická
41-51-E/006 Farmářské práce (Ing. Zdenka Szebestová)	SŠ a ZŠ Opočno	ústní
41-52-E/008 Květinářské práce – květinářské a aranžérské práce (Ing. Karel Opočenský, CSc.)	SOŠ a SOU Písek	praktická
41-55-E/002 Opravářské práce (Ing. Miroslav Kolomazník)	SOU Radotín	ústní
65-52-E/001 Kuchařské práce (Mgr. Pavel Cielecký)	SOU Valašské Klobouky	ústní
	SŠ technická Opava náhradní obor za 65-51-E/501 Provoz společného stravování	praktická
66-51-E/003 Prodavačské práce (Mgr. Blanka Vážná)	OU a PŠ Hlučín	praktická

69-55-E/005	Práce ve zdravotnických a sociálních zařízeních – pečovatelské práce <i>(Mgr. Jana Kratochvílová)</i>	OU a PŠ Brno	ústní
-------------	--	--------------	-------

Příloha č. 3 Návržnost dotazníkú k JZZZ pro obory vzdělánú kategorie E – školní rok 2010 - 2011

Poř. č.	Kód oboru	Název oboru	Počer škol
1	26-51-E/001	Elektrotechnické a strojně montážní práce	1
2	28-64-E/001	Práce při výrobě bižuterie s ozdobných předmětů – výroba bižuterie	1
3	29-53-E/002	Pekařské práce	1
4	29-54-E/003	Cukrářské práce	5
5	29-56-E/002	Řeznické a uzenářské práce	1
6	31-59-E/001	Šití oděvů	2
7	36-57-E/005	Malířské, lakýrnické a natěračské práce – malířské a natěračské práce	2
8	36-67-E/001	Zednické práce	6
9	41-51-E/006	Farmářské práce	2
10	41-52-E/008	Květinářské práce – květinářské a aranžérské práce	5
11	41-55-E/002	Opravářské práce	5
12	65-52-E/001	Kuchařské práce	12
13	66-51-E/003	Prodavačské práce	1
14	69-55-E/005	Práce ve zdravotnických a sociálních zařízeních – pečovatelské práce	3
Celkem			47